

"Zât-ı Zülcelâl olan Sahib-i Arş-ı Âzâmın, mânevî bir merkez-i âlem ve kalb ve kible-i kâinat hükmünde olan küre-i arzdaki mahlûkatın tedbirine medar dört arş-ı ilâhîsi var." İzah eder misiniz?

"Zât-ı Zülcelâl olan Sahib-i Arş-ı Âzâmın, mânevî bir merkez-i âlem ve kalb ve kible-i kâinat hükmünde olan küre-i arzdaki mahlûkatın tedbirine medar dört arş-ı ilâhîsi var:

Biri, hıfz ve hayat arşıdır ki, topraktır. İsm-i Hafîzin ve Muhyînin mazharıdır.

İkinci arş, fazl ve rahmet arşıdır ki, su unsurudur.

Üçüncüsü, ilim ve hikmet arşıdır ki, unsur-u nurdur.

Dördüncüsü, emir ve irâdenin arşıdır ki, unsur-u havadır."(1)

Kalb, "ekser envain bir çeşit muhtasar fihristesi ve bir küçük numune haritası ve şecere-i kâinatın bir mânevî çekirdeği ve ekser esmâ-i ilâhiyenin incecik bir aynası..."(2)

Allah, nasıl bir incir çekirdeğinin içine incir ağacının bütün aza ve yapraklarını programlayıp koymuş ise; aynı şekilde bütün kainatın ve alemlerin sırlarını ve ölçücüklerini planlı ve programlı bir şekilde çekirdek hükmünde olan insanın mahiyetine koymuştur. **Bu sebeple kainatı küçültsek insan olur, insanı büyültsek kainat olur.**

Allah, nasıl yukarıda ifade edildiği üzere insanı kainatın küçültülmüş bir modeli suretinde yaratmıştır, aynı şekilde insanın kalbini de insanın küçük bir modeli ve numunesi şeklinde yaratmıştır. Diğer bir tabirle **Allah, kainatı insanda, insanı da kalpte özetlemiştir.** Bu sebeple kalp, ancak Allah ile tatmin olabilir. Hadis-i kudside, Allah kalbin genişliğini tasvir ve teşbih için şöyle buyuruyor:

"Ben yere göğe sığmam, mümin kulunun kalbine sığarım."(3)

Bu kudsi hadiste de ifade edildiği gibi, kalbin mahiyetindeki meyil ve kabiliyetlerin her birisi bir aleme açılan bir pencere gibidir. Dolayısı ile insanın kalbi kendi hususi aleminin merkezi hükmünde oluyor. Kalpte iman varsa alemi nurani, küfür varsa alemi karanlıklı oluyor.

"Dünyanın kainatın merkezi ve kıblesi olması" da hem insana beşiklik yapması hem de İlahi isimlere parlak bir ayna olan toprak, hava , su ve nurun dünyada olmasıdır. İlahi isimler en zahir ve parlak olarak dünya üzerinde tecelli ediyor, dolayısı ile dünya da kainatın merkezi ve kıblesi hükmünde oluyor.

Dipnotlar:

(1) bk. [Lem'alar, Yirmi Sekizinci Lem'a, Yirminci Nükte.](#)

(2) bk. [Şualar, İkinci Şua, İkinci Makam.](#)

(3) bk. *El-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ 2:165; İmam-ı Gazâlî, İhyâ-u Ulûmiddîn, 3:14.*